

Wrocław, dnia 1 sierpnia 2022 r.

dr hab. Artur Tomanek
prof. Uniwersytetu Wrocławskiego

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Wieczorek
sporządzona w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora nauk
społecznych w dyscyplinie nauki prawne**

1. Przedmiot i kryteria oceny

Przedmiotem niniejszej recenzji jest ocena, czy praca mgr Katarzyny Wieczorek pod tytułem „Cross-border transfer of undertaking within the EU” (s. 249), mająca formę maszynopisu książki, spełnia warunki określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (dalej: ustawa; t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789, ze zm.), mającej zastosowanie w niniejszym postępowaniu na podstawie art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669 ze zm.).

Stosownie do art. 13 ust. 1 powyższej ustawy rozprawa doktorska, przygotowana pod opieką promotora, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

2. Wybór tematu rozprawy

Wybór tematyki rozprawy, dotyczącej transgranicznego przejścia zakładu pracy w Unii Europejskiej, jest moim zdaniem w pełni uzasadniony. Problematyka przejścia zakładu pracy była wprawdzie wielokrotnie poruszana w literaturze polskiego prawa pracy, będąc również przedmiotem kilku opracowań o charakterze monograficznym. Uwaga ta nie dotyczy jednak wątków związanych z przejściem transgranicznym, które poza nielicznymi wyjątkami są

nieobecne w piśmiennictwie polskim. Tymczasem problematyka ta zasługuje niewątpliwie na baczną uwagę. Należy mieć bowiem na względzie, że we współczesnych realiach społeczno-gospodarczych element transnarodowy coraz silniej uwidacznia się w operacjach gospodarczych skutkujących przejściem (transferem) przedsiębiorstwa lub zakładu. Reprezentatywne w tej mierze są uwagi Autorki zamieszczone w rozdziale I pracy. Problematyka przejścia transgranicznego ma zatem istotne znaczenie z punktu widzenia procesów zachodzących zarówno w Polsce, względnie z udziałem polskich przedsiębiorców, jak też na bardziej uniwersalnej płaszczyźnie międzynarodowo-prawnej, odnoszącej się do transferu i jego konsekwencji. Z tego powodu opracowanie Doktorantki stanowi istotny głos w dyskursie teoretyków i praktyków, odbywającym się na poziomie europejskim. W przekonaniu niżej podpisanego, praca Autorki, po jej publikacji, będzie stanowiła niewątpliwie znaczący wkład do dotychczasowych ustaleń w tym zakresie. Odpowiednie sformułowanie tematu rozprawy, w połączeniu z napisaniem jej w języku angielskim, pozwala skutecznie zrealizować to zamierzenie.

3. Zakres rozprawy, założenia i metody badawcze

Całość rozważań rozprawy została podporządkowana osiągnięciu celów badawczych. W tym zakresie należy podkreślić duże zdyscyplinowanie wywodu. Autorka uniknęła pokusy odniesienia się do zagadnień przejścia zakładu pracy na tle prawa polskiego. Tematyka ta została trafnie pominięta w pracy. Co więcej, Autorka ograniczyła do minimum zaprezentowanie rozwiązań materialnoprawnych będących treścią dyrektywy 2001/23/WE z 12 marca 2001 r. w sprawie zbliżania ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do ochrony praw pracowniczych w przypadku przejścia przedsiębiorstw, zakładów lub części przedsiębiorstw lub zakładów, które zostały zaledwie naszkicowane przed przejściem do zasadniczych rozważań rozdziału V pracy. Również i ten zabieg należy ocenić ze wszech miar pozytywnie, ponieważ pozwolił on Autorce na skoncentrowanie uwagi na kwestiach zasadniczych dla celów rozprawy. We właściwym zakresie Doktorantka włączyła do rozprawy wątki prawnoporównawcze. Opracowania doktrynalne oraz orzecznictwo sądów państw członkowskich Unii Europejskiej (UE) i Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) zostały przeanalizowane w tym stopniu, w jakim było to uzasadnione tematem rozprawy. Skupienie się na problematyce stanowiącej przedmiot dysertacji dało należyty efekt, ponieważ rozważania pracy są dogłębne i przedstawiają należyłą proporcję między wątkami syntetycznymi i analitycznymi. Można jedynie wyrazić opinię, że takie podejście

Autorki prowadziło w niektórych kwestiach do zawężenia perspektywy spojrzenia, co dotyczy w szczególności określenia charakteru prawnego regulacji przejścia przedsiębiorstwa (zakładu); o kwestii tej będzie mowa w dalszej części recenzji.

Założenia badawcze rozprawy wynikają jednoznacznie z wprowadzenia do pracy, jak też przenikają całość jej wywodów. Autorka rozważała zatem, czy w świetle prawa europejskiego oraz systemów prawnych państw członkowskich zasadne jest wyróżnienie kategorii prawnej transferu transgranicznego oraz jego konsekwencji prawnych. Już we wstępie Doktorantka założyła, że istnieją podstawy do sformułowania takiego odrębnego pojęcia, odróżniającego się od pojęcia transferu krajowego. W dalszej części pracy założenie to zostało w pełni udowodnione. Z tym podstawowym założeniem korespondują dalsze cele rozprawy, takie jak określenie, czy dyrektywa 2001/23/WE formułuje odrębną (szczególną) normę kolizyjną dla stosunków transgranicznych związanych z transferem przedsiębiorstwa (zakładu) oraz czy istniejący na poziomie europejskim stan prawny jest optymalny z punktu widzenia zabezpieczenia interesów podmiotów zaangażowanych w transfer, w tym zwłaszcza pracowników. Na wszystkie te pytania Autorka udzieliła szczegółowej odpowiedzi, reasumując zasadnicze wątki we wnioskach, stanowiących zakończenie rozprawy.

Podstawową metodą badawczą zastosowaną w pracy była metoda dogmatycznoprawna, co nie może dziwić, mając na uwadze cele i zakres rozprawy. Wymaga jednakże podkreślenia, że zastosowanie tej metody łączyło się większymi wyzwaniem, niż ma to miejsce w pracach poświęconych instytucjom prawa krajowego (polskiego). Autorka musiała bowiem wziąć pod uwagę różnorodny materiał prawny, w tym regulacje europejskie mające związek z tematyką transferu, jak też akty z zakresu prawa międzynarodowego prywatnego, takie zwłaszcza jak rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 593/2000 z 17 czerwca 2000 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I). Jak wyżej wskazano, Autorka nie unikała również, tam gdzie było to celowe, wglębienia się w przepisy prawne państw członkowskich UE. Było to związane z koniecznością przeanalizowania orzecznictwa ferowanego zarówno przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jak też sądy państw członkowskich. Autorka posługiwała się również metodą historyczno-prawną, co zapowiedziała już we wprowadzeniu do pracy. Zapowiedź ta została spełniona, o czym świadczą rozbudowane, wstępne rozważania rozdziałów III oraz IV pracy, w których Autorka nakreśliła ewolucję kształtowania się rozwiązań prawa europejskiego, dokonując tego z perspektywy analizowanych zagadnień, a więc prawnego pojęcia przejścia transgranicznego oraz norm kolizyjnych mających zastosowanie do tego rodzaju transferu.

4. Struktura i szczegółowa treść pracy

Struktura podziału treści pracy cechuje się przejrzystością i jest logicznie prawidłowa. W rozdziale I pracy zaprezentowane zostały procesy ekonomiczne, leżące u podstaw przejścia przedsiębiorstwa lub zakładu o charakterze transgranicznym. Rozdział II. został poświęcony pojęciu przejścia transgranicznego oraz typologii transferów transgranicznych. W rozdziale III Autorka rozważa zastosowanie dyrektywy nr 2001/23 (a także dyrektywy nr 2017/1132) do transferu transgranicznego, a także określa, jakie kryteria przesądzają o potraktowaniu zdarzeń z elementem transgranicznym jako transferu w ujęciu dyrektywy nr 2001/23. Obszerny rozdział IV obejmuje w całości problematykę kolizyjnoprawną. W rozdziale V. Autorka rozpatruje materialnoprawne skutki transferu transgranicznego, zarówno w dziedzinie stosunków indywidualnych, jak i zbiorowego prawa pracy. Tak określona struktura podziału pracy pozwoliła na rozdzielenie istotnych wątków rozprawy oraz wnikliwe przeanalizowanie kwestii istotnych dla udzielenia odpowiedzi na pytania badawcze. Należy też podkreślić, że w ramach takiej systematyki rozprawy żaden z jej rozdziałów nie może być określony jako poboczny czy też szczegółowy względem rozdziałów pozostałych. Każda z tych jednostek redakcyjnych dotyczy bowiem zagadnień o zasadniczym znaczeniu z punktu widzenia prezentowanego tematu.

Na aprobatę zasługuje również zwieńczenie rozważań poszczególnych rozdziałów streszczeniami, które spełniły swoją rolę, pozwalając na syntetyczne przedstawienie wniosków cząstkowych, płynących ze szczegółowych wywodów Autorki. W rozdziale IV znalazło się nawet miejsce dla punktu pod nazwą *Summary of the summary* (Streszczenie streszczenia), w którym Autorka zarysowała krótko możliwe rozwiązania kolizyjne, wypowiadając się na rzecz jednego z nich oraz wskazując konsekwencje obowiązywania *de lege lata* stanu prawnego niezbieżnego ze stanem postulowanym.

W rozdziale I Autorka przedstawiła ekonomiczne podłoże procesów transferu o charakterze transgranicznym. Podzielim ocenę Doktorantki, że ten element rozprawy był potrzebny. Należy bowiem pamiętać, że w każdym (nie tylko transgranicznym) przypadku przejście zakładu pracy, rozumiane jako fakt prawny z zakresu prawa pracy, jest następstwem zdarzenia stanowiącego wynik procesów gospodarczych. Ujęcie tej kwestii przez Autorkę miało charakter w pełni oryginalny. Zarysowała Ona możliwe podziały zdarzeń stanowiących transfer transgraniczny, przedstawiając podział według wybranego przez siebie kryterium. Konstruktywne poznawczo było wnikliwe wyświetlenie różnic między zjawiskami

outsourcingu i offshoringu. Interesujące są również uwagi Autorki odnoszące się do ekonomicznych perspektyw procesów transgranicznych. Można żałować, że dalsza, stricte prawnicza część pracy zawiera jedynie rzadkie odniesienia do wątków rozdziału I. Autorka jest jednak w pełni świadoma (s. 32), że wyróżnienie ekonomicznych modeli transferu nie przekłada się w sposób prosty na klasyfikację prawną tych procesów. W tym samym miejscu Autorka zwraca uwagę na różnice między zdarzeniami powodującymi zmianę pracodawcy i mającymi przez to charakter transferu, oraz zdarzeniami polegającymi na zmianach kapitałowych. Ta kwestia mogła być zresztą, moim zdaniem, wyraźniej podkreślona i rozwinięta w dysertacji, pamiętając jednocześnie, że bardziej szczegółowe rozważania o wpływie zmian kapitałowych na stosunki zatrudnienia wykraczałyby poza tematykę rozprawy.

Rozdział II koncentruje się wokół pytania o pojęcie transferu transgranicznego. Autorka wyraża i uzasadnia przekonanie, że pojęcie takie jest potrzebne, mimo że przepisy dyrektywy nr 2001/23/WE nie definiują transferu transgranicznego ani nie zajmują się jego szczególnymi skutkami prawnymi. Autorka wskazuje, że zdarzenie prowadzące do przejścia transgranicznego musi spełniać te same przesłanki, jak zdarzenie kreujące przejście wewnątrz krajowe, a zatem nie stanowi z tego punktu widzenia oddzielnej instytucji prawnej. Różnica pojęciowa istnieje natomiast w sferze prawa mającego zastosowanie. Przejście transgraniczne jest zdarzeniem specyficznym o tyle, że zbywca i nabywca przedsiębiorstwa (zakładu) podlegają systemom prawnym różnych państw członkowskich. Z powyższą kwestią łączy się typologia transferów transgranicznych, wśród których Doktorantka rozróżnia zdarzenia połączone z przemieszczeniem (relokacją) jednostki oraz transfer zakładający brak elementu powyższego przeniesienia. W tym drugim przypadku zmiana prawa właściwego dla stron wchodzi w grę jedynie wyjątkowo (w razie umowy stron dotyczącej wyboru prawa właściwego). Dlatego Autorka koncentruje się na transferze typu relokacyjnego, w ramach którego wyróżnia transfer wewnątrz UE (inland transfer), transfer przedsiębiorstwa (zakładu) z terytorium państwa członkowskiego poza obszar Unii Europejskiej (outbound transfer) oraz transfer w odwrotnym kierunku (inbound transfer).

W rozdziale III Doktorantka rozważała prawne aspekty przejścia transgranicznego na tle aktów prawa europejskiego, w tym przede wszystkim dyrektywy nr 2001/23/WE. Autorka sformułowała prawidłowy wniosek, że transfer transgraniczny pozostaje w zakresie regulacji tej dyrektywy, mimo że nie ma to odzwierciedlenia w jej dosłownym brzmieniu. Wskazała też, że stwierdzenie, czy transfer miał miejsce, powinno być dokonane przy odwołaniu się do powszechnie stosowanych kryteriów, w tym tzw. testu Spijkersa. Stwierdziła trafnie, że te

uznane kryteria oceny powinny być stosowane przy uwzględnieniu specyfiki transgranicznego, w szczególności jeżeli przejście łączy się z przemieszczeniem przedsiębiorstwa (zakładu). Należy podzielić ocenę Autorki, że w przypadku transferu tego typu posłużenie się tą metodą wymaga pewnej dozy elastyczności, ponieważ w przeciwnym wypadku praktycznie każde zdarzenie o cechach relokacyjnych mogłoby być wyłączone z zakresu stosowania dyrektywy, co sprzeciwia się jej podstawowym celom.

Celem rozdziału IV było określenie kryteriów zastosowania prawa właściwego do oceny przejścia przedsiębiorstwa lub zakładu o charakterze transgranicznym. W tym celu Autorka poddała najpierw analizie dyrektywę dotyczącą transferu, dochodząc do wniosku, że ten akt prawa wtórnego UE nie zawiera szczególnej normy kolizyjnej odnoszącej się do regulowanej materii, choć byłoby to rozwiązanie pożądane. W tym zakresie Doktorantka zajęła stanowisko, że bardziej celowe byłoby określenie jednej normy kolizyjnej dla oceny skutków zdarzenia stanowiącego transfer, niż ustanowienie kilku oddzielnych norm dla zdarzeń związanych z transferem, odnoszących się w szczególności do materii indywidualnego i zbiorowego prawa pracy. Opowiadając się *de lege ferenda* za wyborem jednolitej normy kolizyjnej, Autorka wyraziła preferencję dla łącznika nawiązującego do miejsca położenia przedsiębiorstwa części przedsiębiorstwa lub zakładu (będącego przedmiotem transferu), który w omawianym zakresie powinien uchylać możliwość wyboru prawa właściwego do transferu, pozostawiając stronom tę możliwość w odniesieniu do innych aspektów indywidualnego stosunku pracy. Następnie Autorka rozważyła stosowanie przepisów prawa wewnętrznego o transferze jako norm bezwzględnie obowiązujących, wymuszających zastosowanie na podstawie art. 9 i 23 rozporządzenia Rzym I, opowiadając się ostatecznie przeciwko takiej możliwości.

Doceniając wnikliwość rozważań zawartych w tym rozdziale, zasadne wydaje się sformułowanie dwóch uwag szczegółowych. Po pierwsze, poświęcając wiele uwagi kategorii przepisów wymuszających zastosowanie (art. 9(1) rozporządzenia Rzym I), pominęła w istocie regulację art. 8(2) tego rozporządzenia. Tymczasem przepis ten wydaje się istotny z punktu widzenia kolizyjnoprawnej regulacji transferu, ponieważ zgodnie z jego brzmieniem dokonany przez strony wybór prawa nie uchyla zastosowania przepisów imperatywnych i semiimperatywnych prawa wskazanego na podstawie łączników obiektywnych, jeżeli przyznana na ich podstawie ochrona jest dalej idąca, niż wynika to z prawa wybranego. Odnotowując, po wtóre, że Doktorantka rozważyła głosy w dyskusji nad uznaniem krajowych przepisów o transferze za element ochrony interesów publicznych w rozumieniu art. 9(1) rozporządzenia Rzym I oraz zajęła w tym zakresie własne, negatywne stanowisko, należy

żałować, że perspektywa tych rozważań nie została poszerzona, co wydawało się celowe ze względu na toczący się w Polsce i Europie dyskurs o gałęziowym zaliczeniu prawa pracy do prawa prywatnego lub prawa publicznego. Rozstrzygnięcie tego sporu wykraczało oczywiście poza zakres pracy, lecz wydaje się, że uwzględnienie opozycyjnych stanowisk i argumentów nie byłoby bez znaczenia dla wniosków wyprowadzonych na tle art. 9(1) rozporządzenia Rzym I.

Należy docenić, że Doktorantka sformułowała propozycję zmiany dyrektywy 2001/23/WE dotyczącej transferu przez określenie, że prawem właściwym dla transferu transgranicznego będzie prawo tego państwa członkowskiego, w którym położone jest przedsiębiorstwo, część przedsiębiorstwa lub zakład będący przedmiotem transferu – w chwili transferu lub bezpośrednio przed tym zdarzeniem. *De lege lata* Autorka opowiedziała się natomiast za konserwatywnym podejściem do tej problematyki, streszczającym się w konieczności stosowania art. 8 rozporządzenia Rzym I, co powoduje jednak - jak podkreśliła - niełatwe do przewyciężenia problemy.

W ostatnim, piątym rozdziale Doktorantka odniosła się do głównych problemów materialnoprawnych związanych z transferem typu relokacyjnego. Rozważania w tej części odznaczają się wnikliwością i dbałością o szczegóły. W dziedzinie indywidualnego prawa pracy Autorka skoncentrowała się na konsekwencjach, jakie niesie ze sobą transfer relokacyjny dla miejsca wykonywania pracy, co powoduje z kolei zmianę prawa właściwego dla stosunków pracy stosownie do art. 8(2) rozporządzenia Rzym I. Autorka nie pominęła konsekwencji transferu transgranicznego w dziedzinie rozwiązania stosunku pracy oraz istotnej zmiany warunków zatrudnienia, a także zagadnień takich jak niewypłacalność pracodawcy i utrzymanie uprawnień emerytalnych pracowników. Przede wszystkim jednak zasługuje na podkreślenie, że szczególnie wiele uwagi poświęciła Ona następstwom transferu transgranicznego w sferze zbiorowego prawa pracy, co doprowadziło do oceny, że w tej dziedzinie gwarancje pracownicze są szczególnie trudne do utrzymania pod rządem obowiązujących przepisów prawa europejskiego, pamiętając o tym, że rozporządzenie Rzym I nie zawiera norm kolizyjnych odnoszących się do stosunków zbiorowego prawa pracy.

5. Sposób prowadzenia wywodu, stylistyczna i techniczna strona pracy

Recenzowana rozprawa pozwala na stwierdzenie, że Autorka opanowała w pełni zasady pisania pracy naukowej. Należy ponownie zaznaczyć, że posiada Ona umiejętność skupienia się na zasadniczych problemach merytorycznych, wyznaczonych przez postawione pytania

badawcze, oraz koncentruje analizę naukową wokół tych problemów, pomijając zagadnienia drugorzędne pod kątem konstrukcji pracy. Doktorantka wykazuje jednocześnie zdolność do syntetyzowania wątków szczegółowych, co korzystnie wpływa na jasność wyводу. Jest szczególnie istotne, że zajmuje ona własne stanowisko w każdej rozpatrywanej kwestii, która miała istotne znaczenie dla pracy. Jej poglądy są należycie wyważone, czego wyrazem jest staranne odróżnienie sfery wniosków *de lege ferenda* i *de lege lata* w ramach rozdziału IV.

Wybór pozycji literatury dokonany przez Autorkę należy ocenić wysoko, jako że przywołane źródła piśmiennicze dotyczą w zasadzie wyłącznie problematyki transferu z elementem transgranicznym oraz prawa kolizyjnego (europejskiego prawa międzynarodowego prywatnego). Autorka powołała również liczne orzeczenia sądowe, w tym orzeczenia sądów państw UE, które zostały wykorzystane prawidłowo – w celu naświetlenia i rozstrzygnięcia merytorycznych problemów pracy. Należy podkreślić, że Autorka bazowała w zasadzie wyłącznie na źródłach obcojęzycznych.

Niezaprzeczalną zaletę pracy stanowi jej strona językowa, co należy szczególnie uwzględnić, mając na uwadze, że praca została napisana w języku angielskim. Autorka posługuje się biegle językiem prawniczym. Wywód pracy nie budzi zastrzeżeń stylistycznych, zachowując przy tym walor komunikatywności. W tę ogólną ocenę wpisuje się aspekt techniczny opracowania; praktycznie niedostrzegalne są tzw. oczywiste omyłki, których nie brakuje zwykle w dysertacjach doktorskich.

Całość poczynionych obserwacji, w połączeniu z merytoryczną oceną pracy, upoważnia do stwierdzenia, że recenzowana rozprawa doktorska stoi na bardzo dobrym poziomie.

6. Konkluzja

W konkluzji stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Katarzyny Wieczorek pod tytułem „Cross-border transfer of undertaking within the EU” stanowi oryginalne rozwiązanie podjętego problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki i umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Uważam zatem, że powyższa rozprawa spełnia kryteria określone w art. 13 ustawy, a zatem może być podstawą ubiegania się przez mgr Katarzynę Wieczorek o stopień naukowy doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Dominek